

שבת ה

משה שווערד

1. שערים מצויינים בהלכה

דף ה. ביתא כמאן דמליא דמיא. פרש"י דבר סתום מכל צד, הוי כמלא חפצים עד גגו, דאין אוירו חשיב אויר וכו'. צ"ע בכוננת רש"י, אי משום דהוא סתום מכל צד, זה לבד חשוב כמליא, או משום שיש גם חפצים שם.

2. שו"ת אבני נזר חלק אורח חיים סימן שצ

(י) אך אף אם נאמר דאין חיוב רק בשעה שניצוד ויש לומר כיון דאותה חיל שניצודת לא חיל ברי שתיצוד יפטור ממה נפשך. נראה לי דחייב כמו שיבואר. כתר לי זעיר. **והנה אחד העמיד על האור ובא אחד והגיס דשניהם חייבין כדאיתא בהמביא [ביצה לד ע"א] וכתב הרא"ש [שבת פ"ג סי' י"א] דחייב המגיס משום שקירב בישולו. וקשה אותו שהעמיד על האור למה יתחייב הא לא נתבשל מחמת מעשיו רק משום שבא אחד והגיס אחר כך. ובשעה שהעמיד על האור לא חיל עומד להתבשל בשעה שנתבשל רק מחמת הגסה שאחר מעשיו. ודומה להעמיד על גבי מיעוט אש שלא חיל בו כדי בישול ובא אחר והוסיף אש דהראשון פטור. וצריך לומר דמכל מקום מחמת הגסה לבד לא חיל מתבשל רק בצירוף העמדתו על האור. הוה לי כזה אינו יכול וזה אינו יכול דחייב. מה אמרת בשעה שהעמיד עדיין לא חיל מעשה הגסה. מכל מקום בשעת העמדה גם כן חיל עומד להתבשל אחר כך והרי העמידה בחיוב. ובישול בחיוב משום זה אינו יכול וזה אינו יכול. הכי נמי משעת העמדת המצודה בחיוב דממה נפשך תצוד אחת. וצידה בחיוב שניצודה אחת מחמת העמדת המצודה ומחמת ביאת החיל למצודה דהוה זה אינו יכול וזה אינו יכול מה אמרת בשעת העמדה לא חיל עומד שתיצוד אותה חיל שניצודה. מכל מקום העמדה חיל בחיוב על אחת ממה נפשך אף שאין חיוב העמדה שיהי' ממש כחיוב צידה. שהעמדה חיל על אחת ממה נפשך והצידה חיל על אחת ידועה. הכי נמי העמדה על האור לא חיל בחיוב על אותו זמן שנתבשלה. מכל מקום כיון שמכל מקום העמדה חיל בחיוב על זמן שאחר כך. חייב אף בזמן שעוד לא חיל מתבשל מחמת העמדה לבד. הכי נמי כיון שהעמדה בחיוב על אחת ממה נפשך חייב אחר כך על חיל שניצודה:**

3. שו"ת אבני נזר חלק אורח חיים סימן קצא

(ו) עוד יש לי ליישב דברי התוס' על פי דברי הש"ס ביצה [כד ע"א] ונתבאר לעיל סי' ק"צ אות י"ג דהצד אוויון ותרנגולין ויוני הרדסיות פטור משום שבאים לכלובן לערב. ויש לדקדק הא כתב הרא"ש [שבת, פ"ג סי' י"א] בהא דהמגיס חייב משום מבשל אף דבלאו הכי חיל מתבשל מכת הראשון [דאם לא כן חיל הראשון פטור וברייאת [ביצה לד ע"א] תנא שניהם חייבים] מכל מקום חייב משום שמקרב בישולו דקירוב מלאכה מלאכה הוא. כמו קירוב עבודה דחייב עלי' משום זרות [שבועות יז ע"ב] עיין שם. והכא נמי מה בכך שבאים לכלובן לערב. הלא מקרב צידתן ויתחייב. וצריך לומר דלא דמי לבישול שאף שהי' מתבשל מכת הראשון. מכל מקום עדיין אינה חשובה מבושלת עד שתתבשל. שהרי אם נזכר קודם שנתבשל פטור מחטאת דכל חייבי חטאות אינם חייבין עד שתהא תחילתן וסופן שגגה כדאיתא ריש שבת [ד ע"א] בהדביק פת בתנור. ועל כן חייב המגיס על קירוב בישול. אבל הכא בצידה מילתא אחריתא היא דכיון שבאין לכלובן לערב. מעכשיו היא ניצודת. שמעכשיו היא ברשותו:

4. שו"ת אבני נזר חלק אורח חיים סימן קכח: מלאכת האופה

(א) אשר הקשית בהא דהמבשל ובא אחר והגיס גם הראשון חייב. וכתבתי בזה טעמים [בס"ק מ"א]. והוקשה לך מהא דזרק חפץ לתוך יד חברו ונעקר חברו ממקומו וקיבל פטור הראשון [שבת ה ע"א]. אף דגם לולא השני חיל החפץ נח והי' המלאכה נגמרת ועל ידי השני לא חיל נעשה מלאכה. ומה בין זה למעמיד הקדירה ובא אחר והגיס עד כאן דבריו: (ב) ולא קשה מידי דהנחה לא נעשה כלל על ידי הראשון. ואדרבה על ידי מעשה ראשון חיל החפץ הולך הלאה. ופעולת הנחה נעשה על ידי השני לבד. מה שאין כן בבא אחר והגיס. דבכחו של ראשון בצירוף הגסה התבשיל מתבשל. ועוד יש בזה חילוק דלולי השני לא חיל החפץ נח במקום שנוח עכשיו. דהמונת בידו של אדם חשיב מונח בארץ במקום שהאדם עומד. וכיון שהמקבל עומד עתה במקום אחר כאילו נח החפץ במקום אחר. אך דאין צורך לזה דפשוט כמו שכתבתי תחילה:

5. שפת אמת על שבת דף ה/א

בד"ה אמאי חייב. הקשו שיתחייב משום מושיט הגם דבמתני' יציאות תנן [וי"ל דהקושיא הוא אמאי מחייב משום הוצאה כמ"ש רש"י ז"ל וכוונתו לתרץ קושי' התוס' כנ"ל] מ"מ הקשו על לשון הש"ס אמאי חייב כו'. ותירצו לפי הירושלמי כו' ועי' במהרש"א

מג' לשון התוס' דצ"ל בידו. וכוונתם נראה לפי הפשוט דכאן אין מקבל בהיד אלא בהטרסקל שביד. ותימה הוא לומר שבמושיט ונותן בידו לא יתחייב אם דבר אחר כרוך על ידו. והיכן מצינו זה. לכן י"ל כוונתם באופן אחר והוא דחיובא דסיפא א"א להיות ע"י הושהה דהא תנן או שנטל מתוכה והכניס. ובכה"ג לא מצינו כלל ענין מושיט אלא כשזה מושיט ומניחו ליד השני. ולא כשמקבלו מידו של זה ומכניס אצלו. וכן י"ל כוונת דברי התוס' דמושיט צריך שיקבלנו שני מידו של המושיט ולא שיכניסנו אצלו:

6. רמב"ם פירוש המשניות - מסכת שבת פרק א משנה א

העיקר השלישי כי לא יתחייב העוקר מרשות והניח ברשות אחר [עד] שיעקור ממקום שיהיה בו ד' על ד' ויניח גם כן במקום שיהיה בו ד' על ד' או למעלה מזה כי מה שהוא פחות מזה השיעור לא יניחו בו כי החפצים המונחים לא יתקיימו אלא אם יהיו אותן החפצים דקים. ולפי שיד האדם ינוחו בה החפצים הגדולים ומה שיש בה מתכונת הקבוץ והפשוט והאחיזה מפני זה נחשוב אותה כאילו היא מקום שיש בו ד' על ד', ולפיכך מי שנתן דבר ביד אדם כאילו הניחו בארץ במקום שאותו האדם יושב עליו.

7. שערם מצויינים בהלכה

אלא אמר רבא ידו של אדם חשובה לו כדי על ד'. (כתב הרשב"א) דהראב"ד הקשה בשם הראשונים, האי יד היכי דמי, אי למטה מג' מאי אריא משום דהויא כדי על ד', הא כל פחות מג' לא בעי הנחה אלא על גבי משהו, ואי למעלה מג' הויא ליה כרמלית, ואי למעלה מי' להוי רה"י כעמוד, ותירץ הראב"ד שאין אדם חולק רשות לעצמו, ואין דנין בו לא דין כרמלית ולא מקום פטור, לפי שהוא נע ונד ואינו כמו עמוד. וכתב הרשב"א דכבר זכה לומר כדבריו. ע"י לעיל (ד"ה הא דאמרינן).

8. שפת אמת על שבת דף ה/א

שם בגמ' ב' כוחות כו'. ע"י תוס' שהביאו פי' הר"ח והראשונים הקשו עליו מלשון ב' כוחות אבל גוף הדין של הר"ח דמעביר ביד זה ליד זה פטור נראה דמודין לו. ובאמת צ"ע טובא מנ"ל הא. וטעם הר"ח י"ל כיון דידו בתר גופו גרידא א"כ ביד הראשונה והאחרונה הכל נחשב כמונח באותן ב' אמות של הגוף ולכך פטור וע"י בתוס' לקמן (ח ע"ב) ובעירובין (צח). וי"ל דהתם איירי בנוטלו ממקום למקום דרך גופו אבל במניחו בידו ממש פטור לר"ח. והנה מדברי הר"ח נראה דאם עקר ממקומו וקיבלו במקום שלא ה' ראוי ליפול פשיטא לי' דפטור כמו בשני ב"א. ולרש"י ושאר הפוסקים ספק הוא. אכן שיטת הר"ח צ"ע מאוד דלפי מה דמדמה למעביר מיד ימינו לשמאלו פי' שאינו עוקר הגוף כלל אלא שמעביר מיד זו לזו ויש בינתים ד'. נראה דכה"ג גם במניח לתוך יד חבירו בסוף ד' נמי פטור כיון דלא עביד עקירה. ומ"מ בזורק ונח ביד חבירו חייב א"כ ה"ה ביד עצמו. וע"י בירושלמי שהביאו בחי' הרשב"א והר"ן בזה:

9. רש"ש

דף ה ע"א נמרא שני כוחות נאדם אי קמיל כו' איך כשי ב"א דמי ופטור. ק"ל דכס"פ הכונה פלוגתא דר"ג ודכמ"ס בטובח ב' אוחיוה א' שחיה ואלתו בין הערכים דר"ג תחייב ואף תכמים ליפ עליה רק מטעם דיש יריעה לח"ש. והא ודאי שני כוחות הוא. וזכרנוהו ספ"ג תיבא דר"ג תחייב אפי' נב' טבחות ודחק לחלק בין חלי מלאכה לחלי שיעור עיין לקמן (ג) כחרי"ה חד דטעי יש לפטור נב' אוחיות תבוח עוקר וזה תניח ע"ש: ע"ב בעי רבא אגוז ככלי וכלי לק' כו'. כה"ג כנויך

10. שפת אמת על שבת דף ה/א

שם בגמ' מתקיף לה ר"ז כו' מה לי הטעינו שמים. לכאורה קשה דהא כיון שמכניס ידו לקבל הוי כמו עקר ממקומו שהרי מצד הזריקה מן השמים ה' יורד עד לארץ והוא קידם ידו לקבל קודם שירד לארץ והוי כמו עקר וקיבל. ונראה דס"ל דנהי דעקר

ממקומו וקיבל פטור הזורק מ"מ לגבי המקבל נמי לאו עקירה חשיב והוי כמו שנים שעשאו להנחה זו כיון שגוף הנחה נעשה בכח הזורק אלא שהמקבל שינה הנחתו מכמו שהי' עומד להיות נגמר. לכך גם לגבי המקבל לאו עקירה הוא כנ"ל. ולפ"ז א"ש מה דמיבעי' לי' בקדם הוא עצמו וקיבל שיהי' פטור כיון דמעשה השני' נמי אין בה הנחה גמורה:

11. שערים מצויינים בהלכה

דף ה: ונתגלגל הספר מידו גוללו אצלו. כתוב בהגהות אשיר"י דלאו דוקא ספר. אלא אפילו דבר אחר לרבא לקמן (יא): דלא גזר גזירה לגזירה. אבל במגיד משנה כתב דדוקא כתבי הקודש אבל שאר דברים מכי נחו להו אסור אפילו תוך ד' אמות, וכ"כ הרשב"א. והא דנקט ספר, לרבנן נקטיה משום סיפא, דאפילו היה קורא בראש הגג ונתגלגל למטה מעשרה אינו גוללו אלא הופכו על הכתב, וכ"כ התוס' כאן (ד"ה היה).

12. רמב"ן על שבת דף ה/ב

בכותל משופע. מפורש בתוס' בשרבים מכתפין עליו דאי אין רבים מכתפין עליו הו"ל כרמלית, ואני אומר אע"פ שאין רבים מכתפין עליו דכל אויר רה"ר עד עשרה רה"ר, ופני כותל משופע וכותל שאינו משופע שוין הן ותנן למטה מעשרה כזורק בארץ ואוקימנא בפני הכותל ממש ובדבלה שמנה כדלקמן כנ"ל:

13. ספר חתם סופר על מסכת שבת דף ה/ב

שקלט מע"ג גומא וכו' מים ע"ג מים היינו הנחתן. צל"ע א"כ מ"ש מי גשמים דנקיט הו"ל למימר המוציא מים מבאר רה"י לרה"ר חייב, ועוד מילתא דפשיטא היא מפסי ביראות. ונלע"ד דודאי מים שבאוויר מחיצות הוה הנחה בלי ספק, אך המים שלמעלה ממחיצת הגומא ולא משכחת ליה אלא (קולות) [קילוח] של מי גשמים שהוא למעלה ממחיצת הגומא, ולא הוה רה"י אלא משום שראשו אחד מחובר במי הגומא, אעפ"י שראשו השני מחובר בעבים, מה בכך הא רה"י עולה עד לרקיע וה"ל האי קילוחא כיתרץ קנה ברה"י גבוה מאה אמה, נמצא זה הקלוח הוה רה"י גמור אך ה"א הואיל ולא נח על מקום ד' לא הוה הנחה קמ"ל מים ע"ג מים היינו הנחתו, כנלע"ד. אלא לפ"ז גם הך ספיקא דאגוז בכלי ושמן ע"ג יין וכן גוף הדין דאגוז ע"ג מים היינו למעלה ממחיצת המים, אבל אם משוקע בתוך מחיצה הוה מקום הנחה, ולא משמע כן ברמב"ם ושאר ראשונים:

14. רמב"ן על שבת דף ה/ב

או דלמא בתר כלי אזלינן והא לא נח. ק"ל והא אמרינן במס' ב"מ פ"ק אלא מעתה היה מהלך בספינה וקפצו דגים ונפלו לתוך הספינה ה"נ דלא קני, ומהדרינן מי דמי התם ספינה מינח נייחא ומיא הוא דקא ממטו לה, ולא קושיא היא כלל, דהתם כל חצר שאינה מהלכת קניא וספינה אינה מהלכת אלא מיא ממטו לה, אבל גבי שבת הנחה בעי' והא נייחא ולא נייחא:

15. רמב"ם יד החזקה - הלכות שבת פרק יג

(ד) היה עומד באחת משתי רשויות ופשט ידו לרשות שניה ונטל משם מים מעל גבי גומא מלאה מים והוציאן חייב שהמים כולן כאילו הן מונחין על הארץ אבל אם היה כלי צף על גבי מים ופירות בתוך הכלי ופשט ידו ולקח מן הפירות והוציא פטור שהרי לא נחו הפירות על גבי הארץ ונמצא שלא עקר מעל גבי מקום ארבעה ואין צריך לומר אם היו הפירות צפין על פני המים והוציאם שהוא פטור וכן אם היה שמן צף על פני המים וקלט מן השמן והוציאו פטור:

16. שערים מצויינים בהלכה

שמן שצף ע"ג היין וכו'. כתב בראש יוסף, דיש להסתפק בקרח וגליד על פני המים, ונטל הקרח והוציאו לחוץ בשבת, אי חשיב עקירה, או דילמא דוקא מים ע"ג מים היינו הנחתן, ולא קרח צף על פני המים, ובשו"ע (או"ח הלכות נט"י סי' קס ויו"ד סי' רא), מבואר דלכמה דברים חשיב קרח כמים, וצ"ע דאפשר דלא הוה הנחה לגבי שבת. ועי'

17. חזושי הר"ן על שבת דף ה ע/ב

בשלמא בן עזאי קסבר מהלך כעומד דמי. וא"ת וכיון דס"ל הכי מעביר ארבע אמות ברשות הרבים לבן עזאי היכי משכחת לה דחייב לימא כל היכא דאזיל כעומד דמי ופטור וכן נמי לר' עקיבא דאמר קלוטה כמי שהונחה זורק ארבע אמות ברשות הרבים היכי משכחת לה דחייב נימא בכל דוכתא כמי שהונחה, וי"ל דארבע אמות ברשות הרבים דחייב גמרא גמירי לה ולא גמרינן מינה, ובירושלמי מקשו הכי על דעתיה דבן עזאי אין אדם מתחייב על ארבע אמות ברה"ר לעולם דהרי היא כמי שהונחה על כל אמה ואמה ומשני משכחת לה בקופץ ומדלא הקשו הכי בגמרא דילן ש"מ דלא חשו לפירכא ולא איצטריכו לשנויי בקופץ משום דגמרא גמירא לה כדאיתא בפרק הזורק וכדכתיבנא:

18. שפת אמת על שבת דף ה/ב

בד"ה בשלמא. נסתפקו לבן עזאי בעומד תוך ד' אי חייב. וכן אם לא עמד סוף ד' ע"ש. (וכן יש להסתפק לב"ע בהלך דרך מקום פטור בתוך ד"א אי חייב כיון דבד"א ל"א מהלך כעומד). והספק היא אי הי' ההלכה דוקא על תוך ד"א דאף דהוי מהלך כעומד מ"מ גם בעומד לא מיפטר. ולפ"ז אחר הד"א שפיר דנין בי' דין מהלך כעומד. או הי' הלכה דבד"א לא אמרינן מהלך כעומד וממילא גם אחר הד"א צריך להיות עומד ובלאו הכי לא מחייב אבל בעומד ממש תוך הד"א שפיר י"ל דפטור. ולפ"ז גם בהצטרפות ב' המעלות דהיינו שעמד תוך הד"א ואחר הד"א לא עמד אעפ"כ יש מקום לחייבו לב"ע. ומ"ש התוס' לר"ע נמי צ"ע בלא הניח סוף הד"א והדקדוק מבואר למה לא נסתפקו נמי לר"ע בהניח תוך הד"א כמו לב"ע. ועי' במהרש"א שהקשה כן וסיים ויש ליישב. ונראה דהישוב הוא כך. דבשלמא לב"ע כיון דמהלך כעומד והוי בכל אמה כהנחה ועקירה מחדש ואעפ"כ חייב. א"כ ה"ה בעמד ממש וחזר והלך. משא"כ לר"ע נהי דקלוטה כמו שהונחה והוי כמו שנח באמצע וחזר אח"כ ממילא לזריקה הראשונה אפ"י הכי חייב שהרי מ"מ כל הזריקה בכח הראשון הוא ובכה"ג דוקא חייבה תורה. אבל מנא לן לחייב נמי בהניחו באמצע הד"א וחזר לעשות עקירה חדשה בהא שפיר אין לצרף ב' העקירות. ואינו דומה כלל לזריקה אחת אף דהוי כמונח ולכן לא נסתפקו אלא בסוף הד"א כנ"ל. ובחי' הרמב"ן תי' דלר"ע לא אמרינן קלוטה כמו שהונחה אלא ברשות אחר אבל באותו רשות עצמו לא אמרינן כמו שהונחה. ובמאירי כ' כן לתרץ נמי אליבא דב"ע דמהלך כעומד נמי דוקא ברשות אחר. וכ"כ בחי' הר"ן. וזה היפוך הסוגיא דכתובות שהביאו בתוס' דא"כ גם לב"ע א"ש הא דמפנה חפציו מזויות לזויות כו' וצ"ע. [אכן בשטמ"ק בכתובות שם כתב דבמפנה חפציו כיון דהעקירה היתה לפטורא חיובא אתיא לי' משעה שנמלך להוציא לב"ע דמהלך כעומד ע"ש. וכ"נ דס"ל להמאירי והר"ן]: